

1. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу «Виховуємо академічну доброчесність» Київ, 2016. URL: <https://drive.google.com/file/d/1eE1milsrrG0skzQ4RH4w5K8F0DqlXne4/view> (дата звернення: 24.02.2021).
2. Нестайко В. Оповідання «Одиниця з обманом». URL: <https://www.ukrilib.com.ua/books/printit.php?tid=916> (дата звернення: 16.01.2021).
3. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. *Актуальні проблеми сучасної української психології: наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. К., 2002. Вип. 22. С. 221–229.
4. Малогулко Ю.В. Затхей М.В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hevtr/all-hevtr-2018/paper/viewFile/3857/3456> (дата звернення: 24.02.2021).

Ольга Круглова,

доцент кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Вікторія Комарь,

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАХИСТУ СПАДКОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Вагому роль в системі приватних прав людини відіграють майнові права. Їх реалізація забезпечується зокрема за рахунок реалізації спадкових прав. Важливою складовою права власності фізичної особи є її право розпорядитися власним майном на випадок своєї смерті, а також право отримати спадщину згідно закону або заповіти.

Тож, як і будь-яке інше соціальне явище, спадщина має суспільно-корисну функцію, забезпечуючи цивільний обіг та економічну стабільність у суспільстві. Можливість надавати право спадкування іншій фізичній особі є запорукою свободи волевиявлення у відносинах приватної власності.

Як правило, майно спадкодавця, що належало йому на праві приватної власності, спадкоємці розділяють між собою в рівних частках.

Певні складнощі виникають у випадку спадкування майна спадкодавця, що набуто ним у сумісності з іншими особами, можливими спадкоємцями (зазвичай мається на увазі спільно нажите майно подружжя), а отже право на майно, яке є фактично зареєстрованим на одного з подружжя.

Навіть якщо майно зареєстроване на одного із подружжя, тож спадкоємці вправі спадкувати ½ частину майна подружжя (лише частку померлого).

І в такій ситуації виникає багато непорозумінь і спорів щодо розміру спадкової маси серед спадкоємців.

Так, згідно із заявою спадкоємця, що успадкував спадщину, та згодою з одним з подружжя, що також є спадкоємцем, у свідомстві права власності встановлюється частка померлого спадкодавця спільної власності.

Тобто частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах, може заповідатися до її визначення й виділу в натурі (ст. 1226 ЦК України)

Отже можливе виникнення спору між спадкоємцями серед яких буде співвласник – один з подружжя, що не бажає добровільно розділяти спільне сумісне майно, з іншими можливими спадкоємцями. [1, С.224]. На практиці виникає широке коло питань у спадкоємців - як домогтися правосуддя та захисти свої права? В такій ситуації захистити свої права можливо лише через суд, який вирішує спірні питання з приватної сфери життя й забезпечує захист прав людини.

Однак завжди слід пам'ятати про те, що суд може здійснювати свої функції виключно з ініціативи зацікавлених осіб, тобто тих чий права порушені, оспорені чи невизнані за умови дотримання ними вимог цивільного-процесуального законодавства щодо подачі позовної заяви тощо. Усе це потребує вкладання матеріальних, часових ресурсів тощо.

Наступною особливістю захисту прав людини в умовах спадкування, є порядок задоволення вимог кредитора спадкодавця. Адже до спадкової маси входить усе майно спадкодавця, що належало йому на момент смерті, в тому числі боргові зобов'язання. У таких умовах сам позикодавець має уважно поставитись до реалізації своїх прав, адже можуть з'явитися труднощі у такої особи, що надала позику чи уклала інші фінансові договори з померлою особою, стосовно повернення запозичених матеріальних благ боржнику.

Відповідно до ст. 1281 ЦК України, кредитору необхідно дізнавшись про смерть боржника, протягом 6 місяців подати свої претензії до спадкоємців, незалежно від настання строків вимоги. Але якщо кредитор не знав про відкриття спадщини, то свої вимоги до спадкоємців він має право пред'являти лише протягом одного року з моменту настання строку вимоги [2].

Проблема згаяних строків прийняття спадщини, пред'явлення претензій кредитора спадкодавця тощо є актуальною у зв'язку з правовою необізнаністю суспільства. Отже, це важливий момент у напрямку забезпечення належного захисту приватних прав фізичних осіб.

Коли ж спадкоємець допустив пропуск шестимісячного строку щодо прийняття спадщини спадкодавця, а відповідно втратив право на її прийняття, то слід знати, що закон допускає можливість продовження цих строків. Вирішення цього питання можливе за умови подання позову до суду про можливість подовження строків прийняття спадщини, довівши що на це була поважна причина, можливо це пов'язано з хворобою, відрадженням по роботі, та інші. Для підтвердження таких фактів спадкоємець має в обов'язковому порядку надати докази.

Трапляються ситуації коли родичі померлої особи несподівано дізнаються про наявність заповіту, що складений на користь особи, якій спадкодавець, за їхньою думкою, не заповів би майно.

Згідно положень законодавства, спадкоємці мають право подати позов до суду щодо визнання заповіту недійсним враховуючи підстави, які передбачені ст. 1257 ЦК України.

Заповіт спадкодавця може бути складений проти його бажання чи у разі застосування до спадкодавця фізичного, психічного тиску з боку зацікавленої в цьому сторони, чи можливо сам спадкодавець на момент складання заповіту не міг усвідомлювати свої дії та керувати ними.

Відповідні обставини можливо засвідчувати тільки відповідно до результатів судового психологічно-психіатричного аналізу згідно з доказів, пояснень свідків, та медичних документів.

В інших випадках без необхідності в проведенні експертизи суд вірогідно визнає заповіт недійсним враховуючи підстави недодержання форм та способу посвідчення заповіту [2].

Однією з проблем заповідального зобов'язання що несе за собою певні правові наслідки (оскарження дій виконавця заповіту; пред'явлення позову про усунення виконавця заповіту) є невиконання виконавцем заповіту своїх повноважень. В дію вступає поняття цивільно-правової відповідальності виконавця заповіту що має специфічні ознаки. Спадкоємець що вказаний у заповіті притягається до цивільно-правової відповідальності у формі відшкодування збитків, що спричинені невиконанням вимог ч. 2, 3 ст. 1295 ЦК України.

Щодо встановлення розміру збитків, заподіяних спадкоємцям, то для цього застосовуються загальні норми відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення зобов'язання [3].

У цілому, на сьогоднішній день виникає безліч проблемних питань щодо реалізації спадкових прав фізичних осіб. Більшість з них - через відсутність правовстановлюючих документів на майно спадкодавця, відсутність документів, що підтверджували б певні стосунки між спадкодавцем і спадкоємцем, та інші проблеми з якими стикаються особи внаслідок своєї цивільно-правової необізнаності.

Однак, якщо вищезазначені проблеми вирішуються шляхом підвищення правової свідомості фізичної особи, мотивуванням до охайного, належного ставлення до правового оформлення фактів, що матимуть юридичне значення на майбутнє тощо, то є ряд проблем у самому правовому регулювання спадкових правовідносин, що заважає високому рівню правового захисту спадкових прав.

Зокрема до таких правових недоліків, вважаємо слід віднести наступне: відсутність положень щодо позбавлення чи скасування обов'язкової частки у спадщині; складання заповіту в письмовій формі особою, що знаходиться в надзвичайній ситуації; залишається невизначеним спадкування майна на яке було складено спільний заповіт подружжя, на яке накладено заборону, після смерті одного з подружжя, якщо особа, яка призначена спадкоємцем у спільному заповіті теж помирає.

Проблемним нам вбачається й існування норми в спадковому праві, яка допускає такий вид заповіту як секретних заповітів (ст.1249 ЦК України). При посвідченні секретних заповітів нотаріус не ознайомлюється зі змістом [5]. Внаслідок цього спадкодавець може допустити помилку, чи може незрозуміло викласти свою волю, чи неправильно зрозумівши закон – висловитися некоректно тощо. Все це стане причиною визнання положень секретного заповіту недійсними, незаконними. Але заповідач вже не зможе його змінити і спадкування відбуватиметься за законом, а не за особистим волевиявленням. Тому нами вбачається, що існування в законодавстві такого виду заповіту є скоріш негативним фактором для забезпечення приватних прав людини.

Таким чином, перспектива захисту своїх спадкових прав перш за все залежить від рівня правосвідомості самої фізичної особи, ініціативності її у напрямку відновлення та визнання своїх приватних прав, вміння відстоювати свої права на майно тощо. Сучасні умови життя - діджиталізація, інноваційні можливості сьогодення аби отримувати актуальну правову інформацію з чинними змінами, вміння звертати увагу на можливі недоліки - стають у нагоді і підвищують стандарти життя сучасної людини в країні з європейськими спрямуванням розвитку.

1. Навчальний посібник. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. [для студ.вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.

2. Всеукраїнське професійне юридичне видання : «Юридична газета online», стаття: «Проблеми спадкування» Анастасія Гурська «Клочков та Партнери, АО» партнер, адвокат. Видавець: ТОВ «Юридична газета» з 2003 року, м. Київ. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/problemi-spadkuvannya.html>

3. Кухарев О.Є. Виконання заповіту: проблеми теорії та практики: Монографія. Х. : ТОВ «Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив», 2009. 263 с.

4. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. Станом на 2 січ. 2020 р.: (ОФЦ, ТЕКСТ). К.: ПАЛИВОДА А. В., 2020. 456 с.

5. Про нотаріат: Закон України від 02.09.2003 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення 23.02.2021).

Марина Поліщук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ

Протягом розвитку процесуального законодавства по різному здійснювалася законодавча регламентація прав, обов'язків і повноважень суб'єктів процесуальної діяльності.

Відповідно до ст.8 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих конституцією або законом [1, с.20].

Стаття 124 Конституції України закріпила, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, які виникають у державі. це положення є для законодавства принципова новим свідчить про розширення судової юрисдикції та

необхідності теоретичної розробки проблем правового становища судових органів в цивільному судочинстві. Постановка проблем, викладені у цій статті, и їх зв'язок з найважливішими завдання науки